

Kolik knih přečteš, tolik za padesát let vyděláš

„Co z toho budu mít, že budu studovat?“ to je otázka, kterou si v jistém věku pokládá každý mladý člověk. Jedná se o otázku zjevně ekonomického charakteru, která se snaží na jedné straně vyčíslit náklady studia (a to nejen finanční, ale i psychickou náročnost studia a ztíženou možnost si v průběhu studia vydělávat) a přínosy studia na straně druhé (a to nejen ve formě vyšších budoucích příjmů, ale i ve smyslu vyššího společenského postavení či sociálního kapitálu získaného v průběhu studia). Formálně ekonomie zkoumá výhodnost investic do (vlastního) vzdělávání od šedesátých let dvacátého století, klíčovým dílem je kniha „Lidský kapitál“ nositele Nobelovy ceny za ekonomii z roku 1992 Gary S. Beckera, která byla poprvé publikována v roce 1964.

Za více než šedesát let zkoumání lidského kapitálu jsme se dostali k otázkám podstatně subtilnějším nežli je výše popsaný empirický odhad přínosu vzdělání na individuální úrovni. Giorgio Brunello, Guglielmo Weber and Christoph T. Weiss (The Economic Journal, číslo 127, strany 271–296) si položili otázku na první pohled opravdu velice specifickou, a sice jakým způsobem se odrazí v budoucích příjmech počet knih, které dítě přečte v prvních deseti letech svého života. Najít odpověď na takovou otázku není samozřejmě nic jednoduchého, čtenář zde na první pohled vidí, že v tomto případě výzkumník balancuje na hraně klasického problému, v němž lze jen s nejvyššími obtížemi poznat, co je příčina a co následek. Jsou lidé bohatí, protože jako mladí hodně četli? Nebo je to naopak: čtou děti hodně, protože jsou jejich rodiče bohatí a děti na to mají čas?

Máme-li zodpovědět položenou otázku správně, potřebujeme opravdu dobrý a rozsáhlý datový vzorek, tedy v tom slova smyslu, že potřebujeme dostatečné množství domácností, které mají podobnou ekonomickou i sociologickou charakteristiku (děti mají velice podobné materiální výchozí podmínky). Dále si musíme uvědomit, že nezáleží jen na příjmu rodiny, ale třeba i na tom, jestli se jedná o rodinu venkovskou či městskou. Venkovské prostředí se od městského liší v mnoha ohledech, jedním z nich je ten, že dětská práce je častější na venkově než ve městě a v tomto smyslu je pravděpodobnost, že četba dítěte představuje ušlý zisk rodiny, vyšší ve městě než na vesnici.

Brunello a jeho kolegové zkoumali vliv četby na budoucí příjmy na datech, která byla získána v projektu SHARE v devíti zemích: v Belgii, České republice, Dánsku, Francii, Itálii, Nizozemí, Rakousku, SRN a ve

Co je SHARE?

SHARE (Survey of Health, Ageing, and Retirement in Europe) spočívá ve vytvoření celoevropského časosběrného datového souboru zahrnujícího osoby starší 50 let a jejich rodiny.

Mezi hlavní témata tohoto multidisciplinárního výzkumu patří: demografie a rodina; vzdělání; tělesné a duševní zdraví, zdravotní péče a rizika, kognitivní funkce; zaměstnání a důchod, vzájemná pomoc a finance v rodině, bydlení, příjmy a spotřeba domácnosti, majetek; sociální podpora, aktivity, životní historie, kvalita života, perzekuce, očekávání do budoucnosti a další témata.

Výsledkem je unikátní soubor dat poskytující od roku 2006 informace o stavu, historii a vývoji české a evropské společnosti. Data se sbírají každé dva roky, v roce 2017 byl ukončen sběr dat 7. vlny. Pro vědecké účely jsou data k dispozici zdarma.

Švédsku. Jedná se o vzorek 5.820 mužů narozených v letech 1920 až 1956. (Jen na okraj - děti v České republice jsou na tom se čtením ve srovnání s ostatními velice dobře.) První výsledek není nijak překvapivý, Brunello ukazuje, že každý rok, který student stráví ve škole, zvyšuje jeho celoživotní příjmy přibližně o devět procent, což velice přesně odpovídá předchozím studiím, Bhuller v roce 2011 ukázal na norských datech, že rok studia zvyšuje příjmy o 8.7 procenta. (Studie porovnává pouze privátní zisk ze vzdělání, mimo nějž existuje samozřejmě i celospolečenský zisk ze vzdělání, např. v tom, že vzdělání snižuje kriminalitu.)

Odhlédneme-li od obecné prospěšnosti vzdělání, na mikroúrovni se ukazuje, že nejméně ze vzdělání profitují lidé v chudých venkovských oblastech. Ani to není překvapivý výsledek, souvisí s tím, že na venkově je na jedné straně „cena času“ vyšší nežli ve městě a na druhé straně je studium samo, vzhledem dojíždění a časovým nárokům, pro studenty z venkovských oblastí náročnější. Co je ovšem velice překvapivé, že toto tvrzení neplatí pro venkovské chlapce, kteří měli doma ve svých desíti letech přístup ke knihám. Děti z venkovských domácností, v nichž byly knihy, profitují ze vzdělání stejně jako ty městské! Brunello a jeho spoluautoři ukazují, že vliv knih na prospěšnost vzdělání ve venkovských oblastech zůstává signifikantní i v případě, že porovnáváme pouze rodiny se stejným sociálním statutem (manuálně pracující vs. bílé límečky). Dodatečné kognitivní testy ukazují, že děti z rodin, ve kterých mají přístup ke knihám, jsou v testech úspěšnější i v případě, porovnáváme-li rodiny se stejným vzděláním rodičů.

Je samozřejmé, že mnoho možných korelací studie zkoumat nemůže, datový vzorek je vždy z principu omezený. Ukazuje se, že úspěšnější děti jsou děti zdravější, a v tomto smyslu lze samozřejmě fabulovat, že lidé, kteří mají knihy a starají se o ně, jsou lidé, kteří se lépe starají i o své zdraví. Další námitka, proti popsanému výzkumu je samozřejmě ta, že mluvíme o důležitosti knih pro generaci mužů, která dospívala v poválečné době, nejpozději v šedesátých letech. Je tedy otázkou, do jaké míry je výzkum aktuální a aplikovatelný na dnešní situaci. Nikdo ale netvrdí, že tím, že si koupíme v pondělí dvě poličky knih, budou naše děti v úterý úspěšnější. V každém případě ale data SHARE jasně ukazují, že podpora čtení (ve smyslu např. sníženého DPH na knihy) má pozitivní ekonomický dopad na společnost. A též racionalizuje jednání nás, kteří, pozváni na návštěvu do neznámé rodiny, neomylně zamíříme do obývacího pokoje a začneme zkoumat knihovnu. Málo co nám totiž dá tak rychlou a přesnou informaci o našich hostitelích jako stav jejich knihovny.

Seznam literatury

Giorgio Brunello, Guglielmo Weber and Christoph T. Weiss, Books are forever: Early life conditions, education and lifetime earnings in Europe. The Economic Journal, číslo 127, strany 271–296.

Kontakt a další informace:

Podrobné informace o projektu SHARE, včetně všech publikací a přístupu k datům, jsou na portálu českého projektu <http://share.cerge-ei.cz>.

Tým projektu SHARE v České republice: Radim Boháček, Filip Pertold, Jiří Šatava a Jaroslava Pospíšilová
Národohospodářský ústav České republiky, v.v.i. Politických vězňů 7, 11121 Praha 1
Email: radim.bohacek@cerge-ei.cz